

La migració de rapinyaires per Mallorca i Cabrera

Per Maties Rebassa i Lalo Ventoso

El fenomen de la migració de les aus és un dels més espectaculars, vistosos, extraordinaris i meravellosos que ens ofereix la Natura. Molt s'ha escrit sobre la migració de les aus al món, a Espanya, a les Illes Balears i a Mallorca, i molt més se'n se-

guirà escrivint. Però de migració de rapinyaires, a Mallorca, se n'ha escrit ben poquet. Per què?

Les aus rapinyaires i altres aus planadores es veuen afavorides pels corrents tèrmics i altres corrents

d'aire ascendent per a realitzar els seus vols majestuosos; per això, en el decurs de les seves llargues migracions, intenten evitar la mar Mediterrània (on aquests tèrmics no existeixen) creuant pels estrets (Gibraltar i Bòsfor, principalment, i

estret de Messina secundàriament). Les Illes Balears es troben allunyades d'aquestes grans vies migratòries d'aus planadores i, per això, tradicionalment s'ha pensat que eren molt poques les rapinyaires que es deixaven veure aquí.

Però aquesta percepció ha anat canviant en les darreres dècades, gràcies a la inversió de moltes hores d'observació del pas migratori que ha realitzat un grapat d'entusiastes de les aus, dels rapinyaires i de la migració, molts dels quals pertanyen al Grup d'Observació de Rapinyaires d'Albercutx (GORA).

En realitat, ja es disposava d'algunes dades interessants, recollides per l'equip de Joaquín Araújo en la dècada dels 70 del segle passat a l'arxipèlag de Cabrera. Posteriorment, en la dècada dels 90 es realitzaren en aquell arxipèlag diverses campanyes específiques d'observació de rapinyaires en migració (tant primaveral com postnupcial) que mostraren com el pas de rapinyaires per les nostres illes no era simplement testimonial, sinó que podia arribar a assolir unes proporcions molt significatives. No passen per aquí dotzenes de milers d'aus planadores, com ocorre als principals estrets abans esmentats, però sí se'n va poder documentar el pas de centenars, i potser alguns milers! També es va començar a afinar la composició específica del pas (ben diferent per cert de la que es dona a altres indrets, i ben interessant!), la

Falcó vesper, *Pernis apivorus*

JUANJO BAZÁN

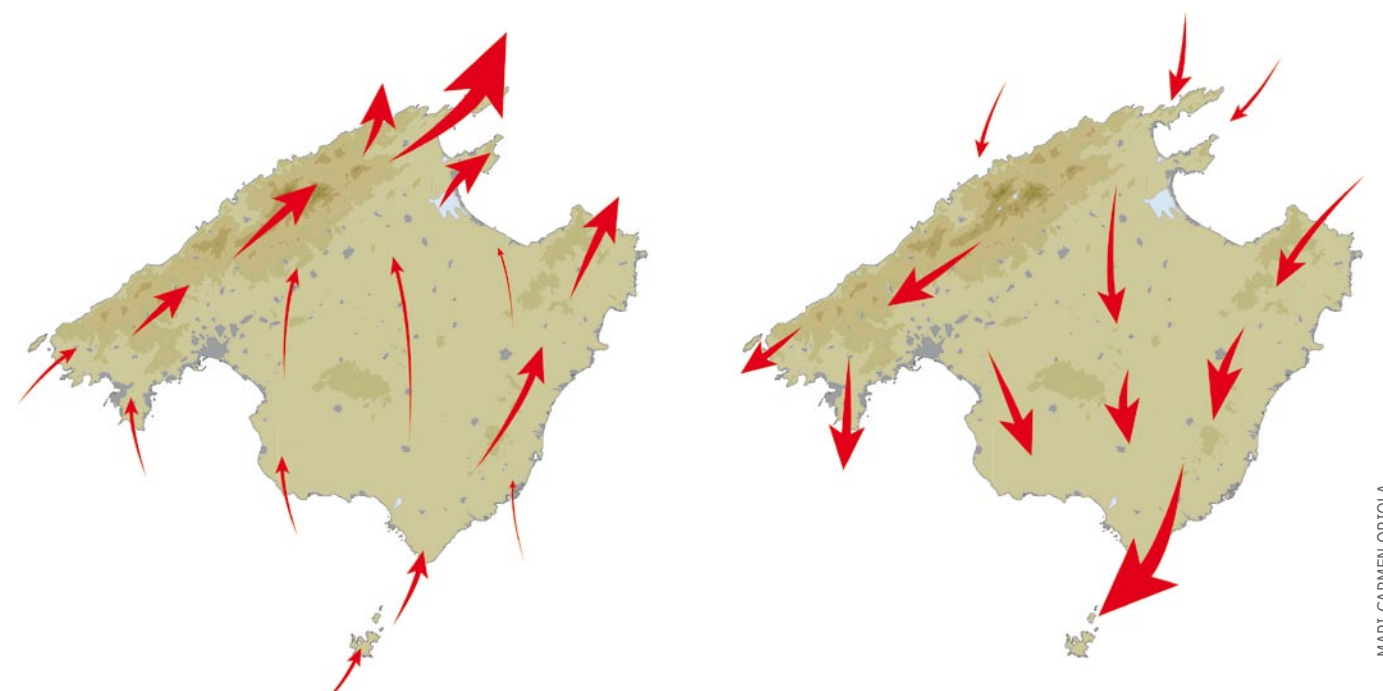
fenologia migratòria de les espècies, la composició per classes d'edat i altres dades interessants, com el gregarisme de cada espècie, les altures de vol, etc.

Finalment, un impuls definitiu per entendre la complexitat i magnitud del fenomen que ens ocupa el va oferir, com ja s'ha dit, GORA, grup de voluntaris que cada primavera i cada tardor s'aplega als millors punts de Mallorca per observar el pas silenciós i majestuós d'àguiles, arpelles, falcons, xoriguers... i, de tant en tant, alguna cigonya o grua. Vegem a continuació quines són les rutes més se-

guides per les aus que s'aventuren a creuar la Mediterrània per Mallorca i Cabrera, quines són les espècies més interessants, la seva fenologia i algunes peculiaritats i curiositats que fan que l'estudi del pas de rapinyaires sigui tan interessant com entretingut.

Les Rutes

Les rutes que segueixen les aus planadores són diferents (i no només inverses de sentit) a primavera i tardor. Evidentment, les serralades (Tramuntana, Llevant) juguen un paper important en ambdues passes

MARI CARMEN ORTOLA

Imatges 1 i 2. Modelització de les rutes seguides per les aus rapinyaires durant la migració prenupcial (esquerra) i postnupcial (dreta).

DANIEL HICKLEY

migratòries, però l'aproximació als punts més adequats per abandonar les nostres Illes, que evidentment són diferents en cada passa, fan que les trajectòries seguides per les aus difereixin. A les imatges 1 i 2 hem intentat mostrar quines són les principals rutes seguides per les aus en cada passa migratòria. Les fletxes més gruixades mostren les rutes que segueixen un major nombre d'aus. S'ha de dir, en tot cas, que aquests mapes són una simplificació de la realitat, ja que no totes les espècies es comporten de la mateixa manera, i, per exemple, els falcònids més petits (xoriguers, esmerles, falconets...) poden decidir tirar pel *camí d'enmig*, sense anar a cercar els caps prominents, com fan les aus de major mida.

Com es pot veure, a la migració primaveral el gruix del pas es concentra per la península de Formentor (amb l'Atalaia d'Albercutx com a millor lloc per a observar-lo), si bé també hi ha sortides d'aus planadores per altres punts de la Serra Nord, i també a la península d'Alcúdia i al nord de les muntanyes d'Artà. A la migració tardoral el millor lloc per observar la partida d'aus cap al continent africà és Cabrera. Dins Mallorca, el Cap de ses Salines és un molt bon lloc alternatiu, si bé també hi ha aus que surten per Calvià i Andratx.

Les espècies

Durant tots aquests anys d'observació del pas migratori (més de 12 ja), s'han observat ni més ni menys que 19 espècies, més algunes altres que, tot i no ser rapinyaires diürns, també es comptabilitzen als mateixos llocs (cigonyes blanca i negra, grua o mussol emigrant). Algunes de les espècies observades són autèntiques rareses, amb molts pocs registres previs a les Balears i a Espanya, com ara l'arpella pàl·lida russa (*Circus macrourus*) o l'àguila cridadora petita (*Aquila pomarina*). Fins i tot s'han observat altres possibles rareses que, per desgràcia, no s'han

pogut documentar amb la precisió necessària, com ara alguns probables aligots calçats (*Buteo lagopus*) o dues àguiles enormes i majestuoses que varen ser temptativament identificades com àguiles imperials orientals (*Aquila heliaca*) i que, d'haver-se pogut documentar millor, s'haurien convertit, possiblement, en l'observació més rara de tot l'any a l'àmbit estatal! Aquestes espècies, en tot cas, no han estat sumades i per tant no apareixen a la taula següent, i tampoc altres rapinyaires que, com el falcó pelegrí (*Falco peregrinus*) o el falcó marí (*Falco eleonora*) són de cens molt complicat als punts de control de la migració.

Arpella russa, *Circus macrourus*

JUANJO BAZÁN

Com es pot veure a la Taula 1, són dues les espècies més abundants: el falcó vesper (*Pernis apivorus*) i l'arpella (*Circus aeruginosus*), seguides per xoriguers, àguiles calçades, falconets, falcons torters...

És molt destacable aquí el percentatge tan gran que suposa el pas d'arpelles i altres aus de mida relativament petita. Aquestes aus es veu que no tenen gaire dificultats en aventurar-se en alta mar i, per això, aquí mostren percentatges de presència molt més elevats que als llocs tradicionals d'observació d'aus planadores. Fins i tot les xifres absolutes no desmereixen les que s'observen a aquells llocs: seria el cas de les arpelles, que per alguna raó es veuen més a les nostres Illes que a altres indrets considerats *a priori* com a més adequats.

També és destacable, per exemple, la relativa abundància d'aligots, sobretot alguns anys freds en què poden convertir-se en una de les espècies més abundants (val a dir que hi ha anys que quasi no se'n veuen). A l'estret de Gibraltar aquesta espècie pràcticament no s'observa; en canvi, aquí no és gens rara.

Evidentment, mentre s'espera l'arribada de les grans aus planadores, els observadors poden gaudir igualment de moltes altres aus que també es concentren als mateixos indrets, com ara abellerols, oronelles o falzies. Això sense contar els rapinyaires locals que, és clar, sempre fan les delícies dels observadors.

La fenologia migratòria

La migració primaveral comença dins el mes de març (encara que a l'acabament de febrer ja es pot veure algun rar migrant) i no acaba fins a les darreries de maig o, fins i tot, començaments de juny. En tot cas, quan es pot observar una major diversitat d'espècies és dins el mes d'abril.

Les primeres espècies en passar són les presaharianes, és a dir, aquelles que no han creuat el Sàhara i en canvi han passat l'hivern al litoral mediterrani. Es tracta dels aligots, algunes arpelles primarenques, qualche rara esmerla o, encara que no siguin rapinyaires, algunes grues. Dins abril, com s'ha dit, la varietat és màxima, en canvi al maig ja es po-

Espècie	Prenupcial	Postnupcial
<i>Neophron percnopterus</i>	<1%	<1%
<i>Pandion haliaetus</i>	<1%	<1% - 4%
<i>Aquila pomarina</i>	<1%	<1%
<i>Aquila pennata</i>	2% - 4%	10% - 15%
<i>Circaetus gallicus</i>	<1%	<1%
<i>Milvus milvus</i>	1% - 4%	<1%
<i>Milvus migrans</i>	2% - 9%	<1% - 2%
<i>Circus aeruginosus</i>	19% - 39%	34% - 43%
<i>Circus cyaneus</i>	<1%	<1%
<i>Circus pygargus</i>	<1% - 2%	<1% - 3%
<i>Circus macrourus</i>	<1%	<1%
<i>Buteo buteo</i>	2% - 30%	<1% - 2%
<i>Pernis apivorus</i>	15% - 65%	16% - 39%
<i>Accipiter nisus</i>	1% - 10%	<1% - 7%
<i>Falco tinnunculus</i>	2% - 13%	3% - 23%
<i>Falco naumanni</i>	<1%	<1%
<i>Falco vespertinus</i>	<1%	<1%
<i>Falco subbuteo</i>	2% - 5%	1% - 4%
<i>Falco columbarius</i>	<1%	<1%

Taula 1. Espècies vistes en migració, amb els seus percentatges sobre el total d'aus observades a cada passa migratòria.

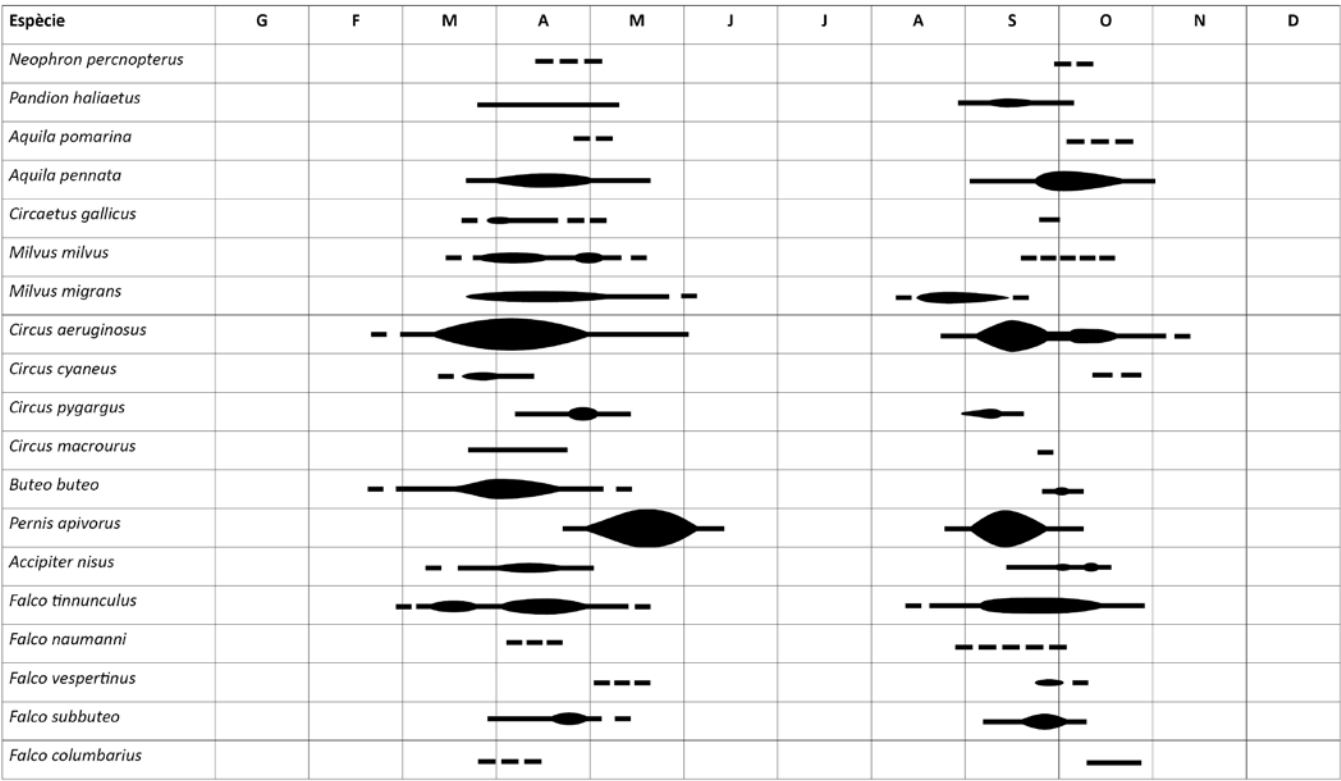
Arpella cendrosa, *Circus pygargus*

JUANJO BAZÁN

Àguila marcenca, *Circaetus gallicus*

ADOLFO FERRERO

MARI CARMEN ORTOLA

Gràfica 1. Fenologia migratòria de cada espècie, tant a la passa prenupcial com a la postnupcial. La gruixa de cada barra té a veure amb el volum d'aus involucrat.

den veure poques espècies, entre les quals destaca el falcó vesper, de pas molt tardà i prou abundant.

A la tardor, el pas comença dins agost (amb rares observacions al juliol) i no acaba fins al novembre, si bé és dins el mes de setembre i primeres setmanes d'octubre quan es produeix la passa més forta.

A la Gràfica 1 es pot contemplar, de manera molt visual, quan es produeix el màxim de cada espècie en cada una de les dues passes migratòries.

Particularitats del pas sobre Mallorca i Cabrera

El pas migratori de rapinyaires sobre Mallorca i Cabrera té certes peculiaritats, algunes de les quals ja han estat apuntades. Per exemple, l'abundància d'algunes espècies que es veuen molt menys a altres indrets continentals. Una altra és el fet que hi ha una dominància molt clara dels exemplars juvenils respecte dels adults, sobretot dins la passa de tardor. Està això relacionat amb la inexperiència d'aquestes aus, que cometen l'error d'endinsar-se dins la mar en lloc de seguir rutes continentals més segures, que són les que segueixen els adults?

La fenologia del pas es troba també endarrerida devers dues setmanes respecte a la que es produeix a altres indrets continentals de latitud semblant. És això una conseqüència directa del pas predominant de joves? Ja se sap que els rapinyaires juvenils migren més tard que els adults.

També resulta interessant comparar el diferents comportaments de cada espècie a l'hora d'abandonar l'illa i endinsar-se dins la mar. N'hi ha que ho fan quasi sempre en solitari (per exemple, xoriguers i falconets) i d'altres són molt gregàries (falcons vespers, àguiles calçades). Algunes s'ho pensen una i altra vegada abans

de decidir-se (per exemple, les milanes negres), altres no s'ho pensen gens o molt poc (falcons vespers, arpelles...).

Amb el pas dels anys, hem après també quins són els millors dies per a observar el pas migratori, i quins els pitjors. Generalment, un anticicló sobtat just després d'uns dies de mal temps és quasi sinònim d'èxit: moltes aus que s'han vist forçades a sedimentar pels camps i boscos mallorquins aprofiten el canvi de temps per prosseguir el seu periple migratori, fent les delícies de tots els que les esperarem a algun promontori elevat de la geografia illenca. •

Falconet, *Falco subbuteo*

ADOLFO FERRERO